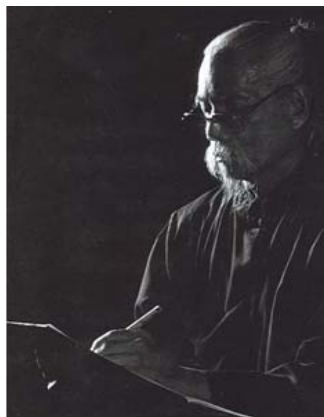

ทัศนธาตุ

ทัศนธาตุ หมายถึงอะไร

ในทางทัศนศิลป์ **ทัศนธาตุ (Visual Elements)** หมายถึง ส่วนประกอบของศิลปะที่มองเห็นได้ ประกอบไปด้วย จุด ,เส้น,รูป ร้าง,รูปทรง,ขนาดสัดส่วน ,แสงเงา ,สี ,บริเวณว่าง,พื้นผิว

แสงและเงา ทำให้เกิดมิติ ระยะใกล้ ไกล
ความกลมกลืน ตัดกัน และบรรยากาศเหมือน
จริง

ทัศนธาตุเป็นส่วน ประกอบสำคัญของศิลปะที่สามารถนำมาจัดประสานกลมกลืนให้เกิดคุณค่าทางความงาม และปรากฏผู้สายตา เป็นผลงานศิลปะ เพื่อใช้สื่อความหมายตามแนวคิดของผู้สร้างสรรค์

สื่อการเรียนรู้ Online
เรื่อง องค์ประกอบศิลป์

องค์ประกอบศิลป์

ที่มา : <http://elearning2.utec.ac.th/officialteu/ECONTENT/bg031/chp4.swf>

สร้างภาพด้วยจุด [1]

จุด (Dot) หมายถึง รอยลักษณะกลม หรือรอยที่เกิดจากการจิ้ม กด กระแทก ด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ดินสอ ปากกา พู่กัน และวัสดุปลายแหลมทุกชนิด

จุดเป็นต้นกำเนิดของ เส้น รูปปร่าง รูปทรง แสงเงา พื้นผิว ฯลฯ เช่น นำจุดมาวางเรียงต่อกันจะเกิดเป็นเส้นและการนำจุดมาวางให้เหมาะสมก็จะเกิด เป็นรูปปร่าง รูปทรงและลักษณะผิวได้

ลักษณะของจุด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. จุดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ จุดในลายของสัตว์และพืช เช่น จุดในลายของเสือ แมว สุนัข กวาง ปลา ผีเสื้อ เต่าทอง และจุดลายในดอกไม้ ใบไม้ เป็นต้น

จุดที่เกิดจากกิ้งก่าทะเล

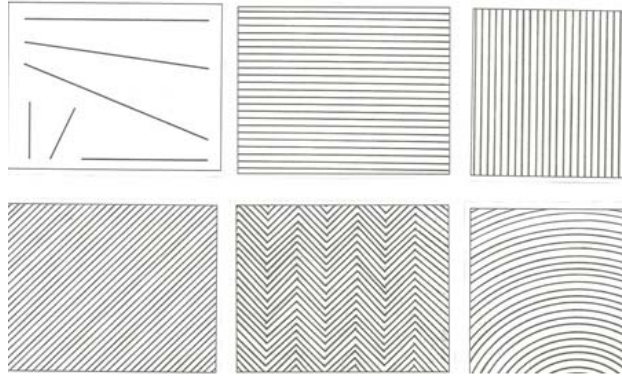
จุดที่เกิดจากงูเขียว

2. จุดที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ได้แก่ การแต้ม ชีด จิ้ม กด ด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ดินสอ ดินสอคำ ปากกา พู่กัน วัสดุปลายแหลม หรือเครื่องมืออื่น ๆ เป็นต้น

ภาพเขียนโดยใช้จุด ผลงานของเซอร์ราล์ฟ

เส้นกับความงามและความรู้สึก

เส้น (Line) หมายถึง การนำจุดหลายจุดมาเรียงต่อกันไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งเป็นทางยาวหรือสิ่งที่เกิดจากการ ขูด ขีด เขียน ลาก ให้เกิดเป็นริ้วรอยเส้นเป็นสิ่งที่สัมผัสต่อการรับรู้ เพราะให้ความรู้สึกต่อ อารมณ์ และจิตใจของมนุษย์เส้นเป็นพื้นฐาน สำคัญของศิลปะทุกแขนงใช้ร่างภาพแสดงการ ถ่ายทอดสิ่งที่เห็น และสิ่งที่คิดจินตนาการออกมาให้ปรากฏเป็นรูปได้

เส้นเฉียง ให้ความรู้ไม่มั่นคง เคลื่อนไหว รวดเร็ว แปรปรวน

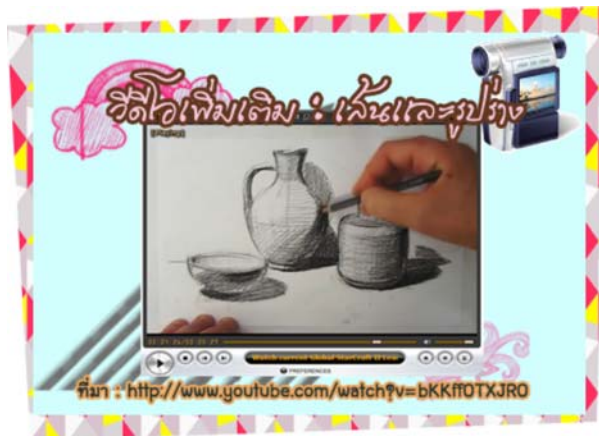
เส้นโค้ง ให้ความรู้สึกอ่อนไหว สุภาพอ่อนโยน สบายนุ่มนวล เย้ายวน

เส้นโค้งกันหอย ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว การคลี่คลาย ขยายตัว มึนงง

เส้นโค้งกลับหลัง หรือ เส้นโค้งดงาม ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนช้อยดงาม มักพบในงานศิลปะไทย เช่น ลายไทย ช่อฟ้า เรือ พระที่นั่งสุพรรณหงส์

เส้นซิกแซก หรือ เส้นฟันปลา ให้ความรู้สึกรุนแรง กระแทกเป็นห้วง ๆ ตื่นเต้น สับสนวุ่นวาย การขัดแย้ง

เส้นประ ให้ความรู้สึกไม่ต่อเนื่อง ไม่มั่นคง ไม่แน่นอน

เส้น กับความรู้สึกที่กล่าวมานี้เป็นเพียงแนวทางหนึ่งไม่ใช่ความรู้สึกตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ร่วมกับส่วนประกอบอื่น ๆ เช่น เส้นโค้งคว่ำลง ถ้านำไปเขียนเป็นภาพปากในใบหน้าการ์ตูนรูปคน ก็จะให้ความรู้สึกเศร้า ผิดหวัง เสียใจ แต่ถ้าเป็นเส้นโค้งหงายก็ จะให้ความรู้สึก อารมณ์ดี เป็นต้น

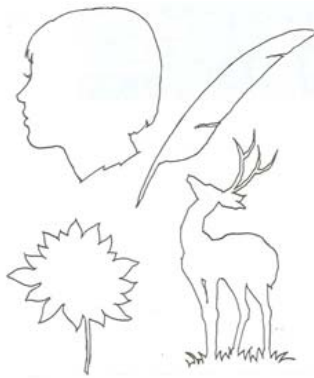

ภาพที่แสดงความรู้สึกทางอารมณ์ โดยเน้นด้วยเส้น

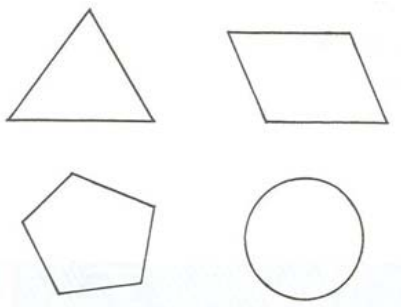
รูปร่าง และรูปทรง สัมผัสที่มองเห็น [2]

รูปร่าง (Shape) หมายถึง เส้นรอบนอกทางกายภาพของวัตถุ สิ่งของเครื่องใช้ คน สัตว์ พืช มีลักษณะเป็น 2 มิติ มีความกว้าง และความยาว แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.รูปร่างธรรมชาติ (Natural Shape) หมายถึงรูปร่างที่เกิดขึ้นเองในธรรมชาติ เช่น คน สัตว์ พืช เป็นต้น

2. รูปร่างเรขาคณิต (Geometrical Shape) หมายถึง รูปร่างที่มนุษย์สร้างขึ้น มีโครงสร้างแน่นอน เช่น รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยม รูปวงกลม เป็นต้น

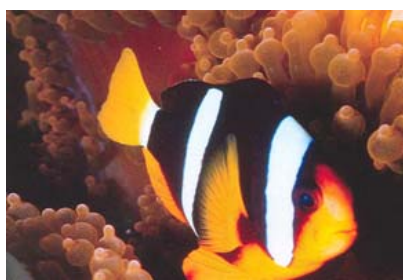

3. รูปร่างอิสระ (Free Shape) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า รูปร่างนามธรรม (Abstract Shape) หมายถึง รูปร่างที่ถูกเปลี่ยนแปลงให้ง่ายขึ้น หรือตัดทอนให้ผิดเพี้ยนไปจากความจริง อาจขยายขึ้น ตัดทอน คัดแปลง แต่ยังคงจำเค้าโครงเดิมได้

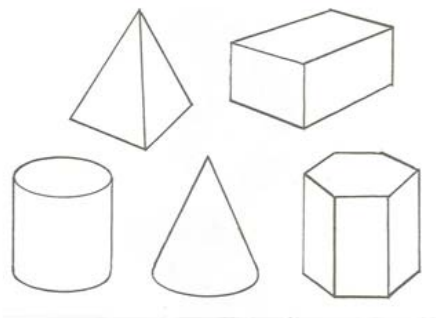

รูปทรง (Form) หมายถึง โครงสร้างทั้งหมดของวัตถุ สิ่งของ คน สัตว์ พืช มีลักษณะเป็น 3 มิติ มีความกว้าง ความยาว ความหนาหรือความลึก แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

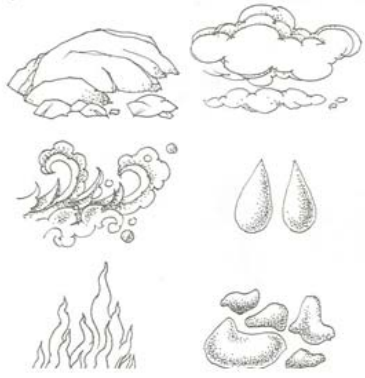
1. **รูปทรงธรรมชาติ (Natural Form)** หมายถึง รูปทรงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีลักษณะ 3 มิติ เช่น สัตว์ พืช เป็นต้น การนำรูปทรงประเภทนี้มาถ่ายทอดเป็นงานศิลปะจะให้ความรู้สึกที่มีชีวิตชีวา

2. **รูปทรงเรขาคณิต (Geometrical Form)** หมายถึง รูปทรงที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยเครื่องมือ มีลักษณะ 3 มิติ เช่น รูปทรงกรวย กลม รูปทรงกรวยเหลี่ยม รูปทรงสี่เหลี่ยม รูปทรงห้าเหลี่ยม รูปทรงกลม เป็นต้น

3. **รูปทรงอิสระ (Free Form)** หมายถึง รูปทรงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นมา ไม่มีโครงสร้างเป็นมาตรฐานแน่นอนเหมือนรูปทรงเรขาคณิต หรือรูปทรงจากสิ่งมีชีวิต ได้แก่ รูปทรงของก้อนหิน ก้อนกรวด ดิน หยดน้ำ ก้อนเมฆ เปลวไฟ คลื่นน้ำ คลื่นทราย เป็นต้น

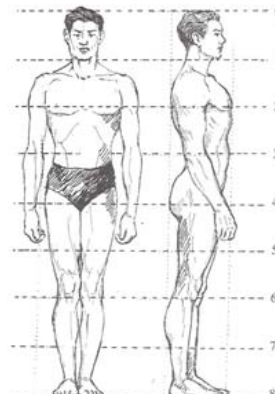
ขนาดสัดส่วนสร้างความสัมพันธ์

ขนาด (Size) หมายถึง ลักษณะของรูปที่กำหนดได้ว่า ใหญ่ เล็ก สั้น ยาว หนา บาง

สัดส่วน (Proportion) หมายถึง ความสัมพันธ์ของขนาด ความกว้าง ความยาว ความสูง ความลึกของรูป

สัดส่วน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. สัดส่วนที่สมบูรณ์ด้วยตัวเอง สัดส่วนของคนโดยทั่วไปนิยม แบ่งออกเป็น 7 ½ ส่วน หรือ 8 ส่วน เป็นต้น
2. สัดส่วนที่สมบูรณ์ด้วยการประกอบกับสิ่งอื่น เช่น สัดส่วนระหว่างโต๊ะกับเก้าอี้ สัดส่วนระหว่างดอกไม้กับแจกัน เป็นต้น

สัดส่วนของ “แจกันดอกไม้” ผลงานแสดงสัดส่วนความสูงของคน
งานของ เด็กหญิง อัญชิการ์ คุณะ
วัฒนกุล ที่เป็นมาตรฐานสากล

ขนาดสัดส่วนควรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันจึงจะเกิดคุณค่าทางความงามและประโยชน์ใช้สอย สิ่งของเครื่องใช้ถ้ามีขนาดและสัดส่วนไม่เหมาะสมกับสรีระของมนุษย์ก็จะเกิด ความไม่สะดวกในการนำไปใช้

แสงเงาสร้างมิติและความงาม [3]

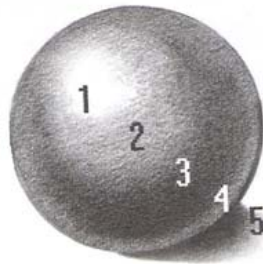

แสงเงา (Light & Shade) หมายถึง แสงจากธรรมชาติ หรือ แสงไฟที่ส่องมากระทบวัตถุให้เกิดส่วนสว่างบริเวณที่แสงกระทบ และเกิดเงาบริเวณตรงกันข้ามกับแสงรวมทั้ง เกิดเงาตกทอดของวัตถุนั้นลงในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับแสงอีกด้วย ดังนั้นแสงเงาจึงมีความสัมพันธ์กัน และช่วยส่งเสริมสร้างงานให้มีคุณค่าในการสร้างมิติ พื้นลึก มีระยะใกล้ไกล มีคุณค่าทางความงามเหมือนจริง

ลักษณะของแสงและเงา มีดังนี้

1. จุดเน้นแสง (High Light)
2. เงาอ่อน (Half Tone)
3. เงาแก่ (Dark Tone)
4. แสงสะท้อน (Reflected Light)
5. เงาตกทอด (Cast Shadow)

แสงและเงาในวัตถุทรงกลม

คุณค่าของแสงเงา แสงเงามีคุณค่าต่อการรับรู้ ดังนี้

1. ช่วยแสดงรายละเอียด และความเหมือน
2. ช่วยทำให้ภาพมีมิติ ความกลม ตื้น ลึก หนา บาง และมีระยะใกล้ กลาง และไกล
3. ช่วยแสดงบรรยากาศ กาลเวลา เช้า กลางวัน เย็น กลางคืน

แสงเงาแสดงรายละเอียดเพื่อให้เหมือนจริง ผลงาน

ของวินัย ปราบริปู

แสงเงาทำให้เกิดมิติความตื้นลึกและระยะใกล้ไกล
ผลงานของวินัย ปราบริปู

แสงเงาทำให้เกิดบรรยากาศของกาลเวลาช่วงบ่าย

แสงเงาทำให้เกิดบรรยากาศของกาลเวลาช่วงเช้า

สีสร้างสรรค์อารมณ์ความรู้สึก

สี (Colour) หมายถึง ลักษณะความเข้มของแสงที่ส่องมากระทบตาเราให้เห็นเป็นสีขาว ดำ แดง เขียว เหลือง น้ำเงิน เป็นต้น
สีมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับแสงเป็นอันมาก เมื่อเราอยู่ในความมืดโดยไม่มีแสง เราก็ไม่สามารถมองเห็นสีได้

สีมีความสำคัญในงานศิลปะเป็นอย่างมาก เพราะช่วยสร้างภาพให้มีจุดสนใจที่เด่นชัด ตื่นตา ตื่นใจ สวยงาม และมีชีวิตชีวา

สีกับความรู้สึก

สีแดง	ให้ความรู้สึกร้อนแรง ตื่นเต้น เร้าใจ อันตราย มีอำนาจ
สีเหลือง	ให้ความรู้สึก สว่าง สดใส เลื่อมใส ศรัทธา
สีน้ำเงิน	ให้ความรู้สึก สภาพ หนักแน่น จริงจัง ขยัน อดทน เงียบขรึม
สีส้ม	ให้ความรู้สึก สนุกสนาน ร่าเริง กระปรี้กระเปร่า
สีเขียว	ให้ความรู้สึก ร่มรื่น สดชื่น แจ่มใส มีชีวิต เจริญอุดม
สีม่วง	ให้ความรู้สึก เศร้า ฝัน แปลก โดดเดี่ยว ลึกลับ
สีฟ้า	ให้ความรู้สึกนุ่มนวล สงบเสงี่ยม เรียบร้อย ประณีต
สีชมพู	ให้ความรู้สึกสดใส สดชื่น นุ่มนวล น่ารัก
สีน้ำตาล	ให้ความรู้สึก เงียบขรึม เก๋แก่ หนักแน่น
สีดำ	ให้ความรู้สึก หดหู่ เศร้าใจ ทุกข์ ลึกลับ มีด
สีขาว	ให้ความรู้สึกสะอาด บริสุทธิ์ สุภาพ เรียบร้อย

สีข้างเขียน (Artist Colour) หมายถึง สีที่เกิดจากการทดลองของนักเคมี โดยการนำเอาวัตถุตามาสกัดเป็นเนื้อสีทำเป็นแม่สีขึ้น เพื่อนำไปใช้ในงานวาด ภาพระบายสี เรียกว่า แม่สีข้างเขียน

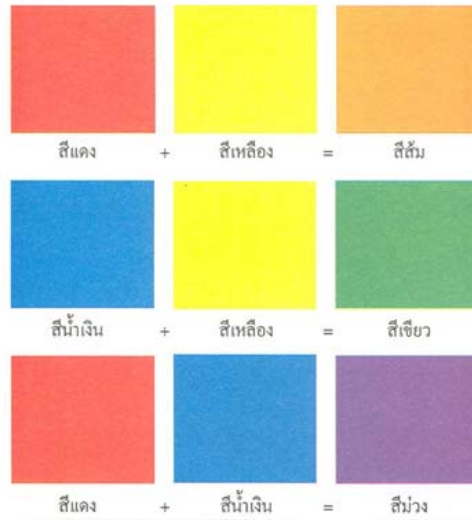
แม่สีข้างเขียนหรือสีขั้นที่ 1 (Primary Colour) มี 3 สี คือ

1. สีเหลือง Yellow (Gamboge)
2. สีแดง Red (Crimson Lake)
3. สีน้ำเงิน Blue (Prussian Blue)

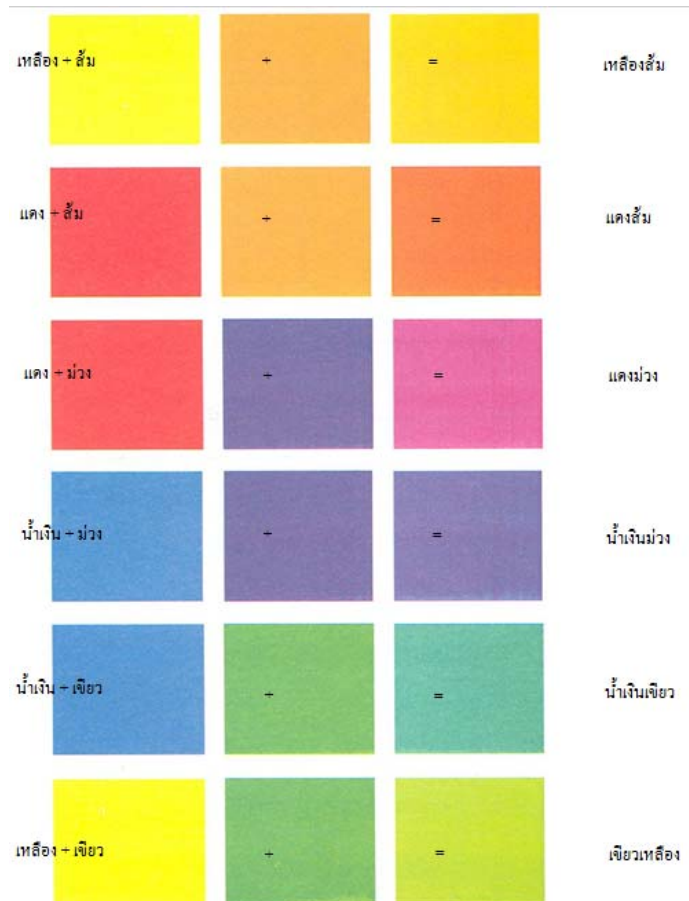
สีขั้นที่ 2 (Secondary Colour) หมายถึง สีที่ได้จากการผสมของสีขั้นที่ 1 ทีละคู่ มี 3 สี คือ

1. สีเขียว (Green) เกิดจากสีเหลืองผสมกับสีน้ำเงิน ในอัตราส่วน 1:1
2. สีส้ม (Orange) เกิดจากสีแดงผสมกับสีเหลือง ในอัตราส่วน 1:1
3. สีม่วง (Violet) เกิดจากสีแดงผสมกับสีน้ำเงิน ในอัตราส่วน 1:1

สีขั้นที่ 3 (Tertiary Colour) หมายถึง การนำสีขั้นที่ 1 และสีขั้นที่ 2 มาผสมกันทีละคู่ ในอัตราส่วน 1:1 จะได้สีเพิ่มอีก 6 สี

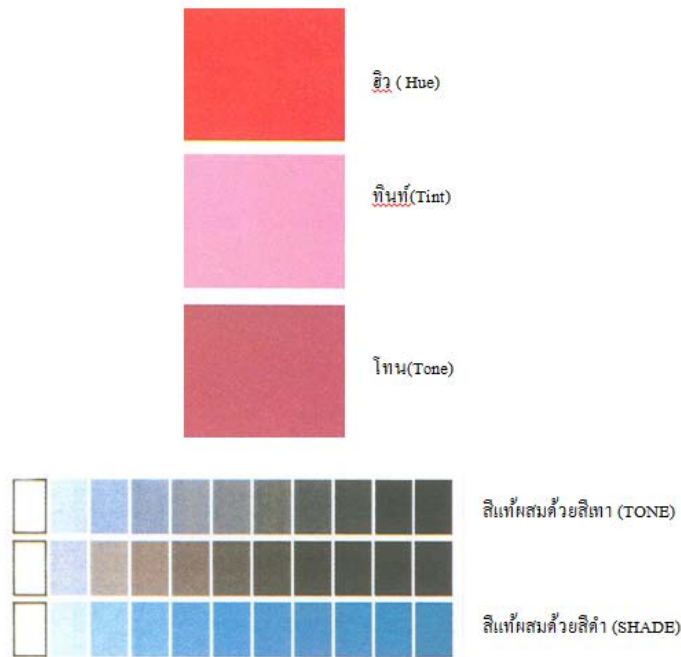
1. สีเหลืองส้ม (Yellow – Orange) เกิดจากสีเหลืองผสมกับสีส้ม
2. สีแดงส้ม (Red – Orange) เกิดจากสีแดงผสมกับสีส้ม
3. สีม่วงแดง (Red - Violet) เกิดจากสีแดงผสมกับสีม่วง
4. สีม่วงน้ำเงิน (Blue - Violet) เกิดจากสีน้ำเงินผสมกับสีม่วง
5. สีน้ำเงินเขียว (Blue - Green) เกิดจากสีน้ำเงินผสมกับสีเขียว
6. สีเขียวเหลือง (Green - Yellow) เกิดจากสีเหลืองผสมกับสีเขียว

คุณสมบัติของสี

ตามระบบทฤษฎีสีสากลได้กำหนดคุณสมบัติของสีไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ฮิว (Hue) เป็นสีแท้ที่ยังไม่ได้ผสมด้วยสีอื่น
2. ทินท์ (Tint) เป็นสีแท้ที่ผสมด้วยสีขาว
3. โทน (Tone) เป็นสีแท้ที่ผสมด้วยสีเทา
4. เฉด (Shade) เป็นสีแท้ที่ผสมด้วยสีดำ
5. คุณค่าของสี (Value) คือสีแท้ทุก ๆ สี สามารถทำให้ลดคุณค่าลงจากสีแก่ที่สุดไปจนถึงสีอ่อนที่สุด ด้วยการผสมด้วยสีขาว หรือเพิ่มคุณค่าขึ้นจากสีอ่อนที่สุดไปจนถึงสีแก่ที่สุดด้วยการผสมด้วยสีดำ

วรรณะของสี (Tone) คือ สีในวงจรของสี อันประกอบด้วยสีขั้นที่ 1 สีขั้นที่ 2 และสีขั้นที่ 3 แบ่งตามลักษณะของสีที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกได้เป็น 2 วรรณะ คือ

วรรณะสีอุ่น (Warm Tone) คือ สีที่ให้ความรู้สึกร้อน การต่อสู้ดิ้นรน ความมีชีวิต ความรุ่งโรจน์ โอ้อ่า ความรัก ความรุนแรง เวลากลางวัน เป็นต้น ได้แก่ สีเหลือง สีเหลืองส้ม สีส้ม สีแดงส้ม สีแดง สีม่วงแดง และสีม่วง

วรรณะสีเย็น (Cool Tone) คือสีที่ให้ความรู้สึกสงบ สดชื่น สันติ ความเยือกเย็น ความคิดฝัน เวลากลางคืน เป็นต้น ได้แก่ สีเหลือง สีเหลืองเขียว สีเขียว สีน้ำเงินเขียว สีน้ำเงิน สีม่วงน้ำเงิน และสีม่วง

สำหรับสีเหลืองกับสีม่วง เป็นสีที่อยู่ได้ทั้งสองวรรณะถ้าอยู่ในกลุ่มสีเย็นก็จะเป็นสีเย็น และอยู่ในกลุ่มสีอุ่นก็จะเป็นสีอุ่น

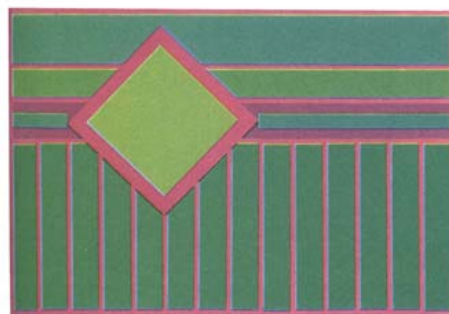

วงล้อสี (Color Wheel)

สีคู่ประกอบ (Complementary Colour) คือ สีที่อยู่ตรงข้ามกันในวงล้อสีหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วงจรสี มี 6 คู่ ได้แก่

สีแดง	ตรงข้ามกับ	สีเขียว
สีส้ม	ตรงข้ามกับ	สีน้ำเงิน
สีเหลือง	ตรงข้ามกับ	สีม่วง
สีเหลืองส้ม	ตรงข้ามกับ	สีม่วงน้ำเงิน
สีส้ม	ตรงข้ามกับ	สีน้ำเงินเขียว
สีม่วงแดง	ตรงข้ามกับ	สีเขียวเหลือง

การใช้สีคู่ประกอบไม่นิยมใช้สีในปริมาณเนื้อที่เท่ากัน เพราะจะตัดกันหรือขัดแย้งกันมาก วิธีจะทำให้สีที่มีความขัดแย้งกันเข้ากันได้ คือ การใช้สีหนึ่งมากกว่าอีกสีหนึ่ง ในสัดส่วนประมาณ 80 : 20 ของจำนวนพื้นที่ หรือคั่นระหว่างสีคู่ประกอบด้วยสีอื่น เช่น สีดำ สีขาว หรือการทำให้สีหนึ่งหม่นลงด้วยการนำสีคู่ประกอบมาผสมประมาณร้อยละ 10 - 20

การใช้สีคู่ประกอบ

“พลับพลึงปาริมบึง”

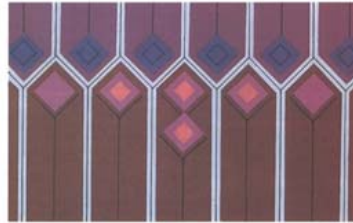
เทคนิคการใช้สีคู่ประกอบ 80:20

การใช้สีวรรณะอุ่น

การใช้สีวรรณะเย็น

บริเวณว่าง สร้างความปลอดภัย

บริเวณว่างสร้างความปลอดภัย

บริเวณว่าง (Space) หมายถึง ช่องว่างหรือพื้นที่ว่างที่ล้อมรอบรูปร่าง รูปทรง ระยะห่างระหว่างรูปร่างกับรูปร่าง รูปทรงกับรูปทรง และพื้นที่ว่างภายในรูปทรง บริเวณว่างเหล่านี้จะช่วยให้รูปภาพมีลักษณะปลอดภัย สบายตา ดูไม่อึดอัด ทึบตัน ให้ความรู้สึกแปลกใหม่และ

ผ่อนคลาย

ลักษณะของบริเวณว่าง

1. **บริเวณว่างทางกายภาพ (Physical Space)** หมายถึง บริเวณที่ปรากฏจริงในงานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม เป็นบริเวณว่างที่สามารถรับรู้สัมผัสได้ด้วยความ เป็นจริงทางกายภาพ มีอากาศอยู่โดยรอบ

2. **บริเวณว่างในรูปภาพ (Pictorial Space)** หมายถึง บริเวณว่างที่ปรากฏในงานจิตรกรรม งานศิลปะภาพพิมพ์ เป็นบริเวณว่างแบบลวงตาไม่สามารถเข้าไปได้จริง

บริเวณว่างในงานประติมากรรม

บริเวณว่างในงานจิตรกรรม

พื้นผิววิจิตร สร้างความรู้สึก

พื้นผิว (Texture)

หมายถึง ลักษณะภายนอกที่เรามองเห็นและสัมผัสได้ เช่น ผิวมัน ด้าน หยาบ ละเอียด ขรุขระ

งานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ที่มีพื้นผิวแตกต่างกันจะทำให้เกิดความรู้สึกสนุก ตื่นเต้น มีชีวิตชีวา
ความรู้สึกที่มีต่อพื้นผิว พื้นผิวจะให้ความรู้สึกเมื่อสัมผัสด้วยสายตา และมือที่แตกต่างกัน คือ

1. ลักษณะผิวเรียบละเอียด มีสีอ่อน ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนไหว บางเบา แสดงความเป็นผู้หญิง ถ้าลักษณะผิวเรียบมันวาว จะให้ความรู้สึกหรูหรา มีราคา สิ้นไหล
2. ลักษณะผิวหยาบ ให้ความรู้สึกเข้มแข็ง หนักแน่น กระด้าง น่ากลัว แสดงความเป็นผู้ชาย
3. ผิวขรุขระ ให้ความรู้สึกตื่นเต้น ดึงดูดความสนใจ

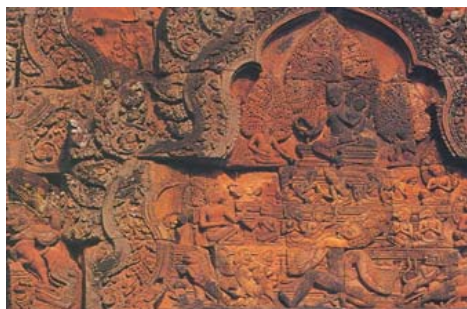

ผิวขรุขระ หรือผิวหยาบให้ความรู้สึกหยาบกระด้าง น่ากลัว และดูน่าตื่นเต้นกว่าผิวละเอียด หรือผิวเรียบ
การเกิดของพื้นผิว เกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ผิวของเปลือกไม้ ใบไม้ ก้อนหิน ผิวดิน พื้นดิน พื้นทราย เป็นต้น
2. เกิดขึ้นโดยมนุษย์สร้างสรรค์ ได้แก่ การขุด ขีด เจียน แกะสลัก ขัดถู ให้เป็นรอยลวดลายในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเขียนด้วยดินสอ ปากกา พู่กัน หรือการผลิตด้วยเครื่องมือปั้น แกะสลัก เป็นต้น

พื้นผิวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

พื้นผิวที่มนุษย์สร้างขึ้น

[1] <http://www.youtube.com/watch?v=JDTtFBRkSns>

[2] <http://www.youtube.com/watch?v=Y5TRFYnLgk>

[3] <http://www.youtube.com/watch?v=qtrT5MLEG74>

